

Onderhoudsplicht stiefouders

Een verkennend focusgroeponderzoek

Definitieve rapportage
Versie 1.0

Over dit rapport

Auteur(s) van Ferro Explore

Miriam Winninghoff	Bart Kleijn
--------------------	-------------

Op verzoek van

Op verzoek van het ministerie van Justitie en Veiligheid, team familie

Datum

27-9-2024

Projectnummer

6543

Onderzoeksbureau

Ferro Explore B.V.
Johan van Hasseltweg 2 B1
1022 WV Amsterdam
The Netherlands
0031 20 624 30 44
info@ferro-explore.nl
www.ferro-explore.nl

Auteursrecht

(c) Auteursrecht voorbehouden. Niets uit dit rapport mag worden verveelvoudigd en/of openbaargemaakt door middel van druk, fotokopie, digitale verwerking of anderszins, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van onderstaand ministerie. Dit onderzoek is uitgevoerd door Ferro Explore in opdracht van het ministerie van Justitie en Veiligheid.

Inhoudsopgave

Inleiding	4
Achtergrond	4
Doel van het onderzoek en onderzoeksvragen	5
Methode van onderzoek en uitvoering	5
Belangrijkste resultaten	7
Tekst die is voorgelegd in dit onderzoek	7
De wettelijke onderhoudsplicht is niet/nauwelijks bekend	7
Onderhoudsplicht nu geen invloed op eigen situatie	7
Houding t.a.v. onderhoudsplicht stiefouders	8
Invloed afschaffing onderhoudsplicht	12
Communicatie over afschaffing	15
Overgangsregeling en ingangsdatum	15
Samenvattend	17
Het kader	17
De huidige praktijk	17
Houding t.a.v. wettelijke onderhoudsplicht stiefouders	18
Afschaffing wettelijke onderhoudsplicht stiefouders	18
Ter overweging	20
Bijlage gespreksleidraad	21
Bijlage respondentenoverzichten	25

Inleiding

Het ministerie van JenV heeft behoefte aan inzicht in wat de primaire doelgroep weet, voelt en denkt rond het onderwerp onderhoudsplicht. De huidige, bestaande onderhoudsplicht en vooral het afschaffen van de onderhoudsplicht voor stiefouders. Om dit inzicht te verkrijgen is een kwalitatief focusgroeponderzoek uitgevoerd. Inzichten zullen worden gebruikt bij de ontwikkeling van een wetsvoorstel over de afschaffing van de onderhoudsplicht voor stiefouders met een passende overgangsregeling en een eventuele wijzigingsgrond.

Achtergrond

Het voornemen is om de (in de wetgeving opgenomen) onderhoudsplicht voor stiefouders af te schaffen. Afschaffen van deze onderhoudsplicht betreft een aanbeveling uit het WODC-onderzoek 'Alimentatie van nu'.

Belangrijke redenen voor afschaffing van de onderhoudsplicht voor stiefouders zijn:

- Door het wegnemen van deze verplichting verdwijnt er een grond voor (nieuwe) spanning en escalatie. De verhouding tussen de onderhoudsplichtigen wordt op deze manier eenvoudiger.
 - Deze aanbeveling past binnen het dejuridiseren en het de-escaleren van scheidingen hetgeen ten goede komt van kinderen met gescheiden ouders.
- Door het afschaffen van de onderhoudsplicht van stiefouders wordt een stap gezet in de beweging om de complexe scheidingen en de ontstane situatie daarna uit het juridisch kader te halen en minder ingewikkeld te maken.
- De onderhoudsplicht van de stiefouder zorgt voor complexere en kwetsbaardere berekeningen van de kinderalimentatie, omdat er meer partijen betrokken zijn.
- Het afschaffen van de onderhoudsplicht voor stiefouders zorgt voor een eenvoudigere, minder gecompliceerde en doelmatiger berekeningswijze van de kinderalimentatie. Wat zorgt voor minder kans op een escalatie van de situatie.
- Het onderscheid tussen gehuwde en ongehuwde stiefouder wordt weggenomen voor afschaffing van de onderhoudsplicht voor stiefouders.

Afschaffen van de onderhoudsplicht raakt (naast het kind zelf) aan de primaire doelgroep:

- Stiefouders die een onderhoudsplicht hebben voor stiefkinderen (kinderen tot de leeftijd van 21 jaar).
- De oorspronkelijke ouder, die de stiefouders als nieuwe partner heeft.
- De andere oorspronkelijke ouder en ex-partner van de oorspronkelijke ouder die nu een relatie met de stiefouder heeft. De kinderen van deze oorspronkelijke ouder en ex-partner worden (deels) onderhouden door een stiefouder.

JenV is op dit moment bezig met het ontwikkelen van een wetsvoorstel met een passende overgangsregeling en een eventuele wijzigingsgrond.

Doel van het onderzoek en onderzoeksvragen

Doel van het onderzoek is inzicht te krijgen in wat de primaire doelgroep weet, voelt en denkt rond het onderwerp onderhoudsplicht. De huidige, bestaande onderhoudsplicht en vooral het afschaffen van de onderhoudsplicht voor stiefouders.

Inzicht is nodig in het perspectief van de stiefouder en beide oorspronkelijke ouders. Dit inzicht wordt gebruikt als input voor:

- Een communicatieplan over de afschaffing van de onderhoudsplicht en de overgangsregeling.
- Het vormgeven van een passende overgangsregeling voor de gezinnen en met name de kinderen.
- Professionals/intermediairs die in contact staan met deze primaire doelgroep.

Onderzoeksvragen zijn onder meer:

- In hoeverre is men bekend met de huidige onderhoudsplicht van stiefouders?
 - Wat is de houding ten aanzien van de onderhoudsplicht?
- Indien men er niet mee bekend is: wat betekent dit voor communicatie over afschaffing van de onderhoudsplicht?
- Hoe staan de subdoelgroepen tegenover de afschaffing (in hun eigen situatie) en wat is hiervan de reden?
- Welke gevolgen heeft het afschaffen van de onderhoudsplicht in welke situatie (gehuwd/ongehuwd, wel of niet eigen kinderen, kinderen die thuis wonen of uitwonend zijn)?
 - Welke variabelen spelen een rol (zoals gezinsgrootte, wel/niet werkende partner, inkomen)
- Welke zorgen leven er als de onderhoudsplicht afgeschaft wordt, en wat zijn aandachtspunten in de overgangsregeling om deze zorgen te verminderen?
 - Het gaat hierbij vooral om ervoor te zorgen dat er zo min mogelijk nadelen zijn van de afschaffing voor het kind
- Wat zijn aandachtspunten voor effectieve communicatie over de afschaffing van de onderhoudsplicht en de overgangsregeling?
- Hoe kan eventuele verwarring over de afschaffen van de onderhoudsplicht worden voorkomen (bijvoorbeeld verwarring doordat men niet bekend is met de huidige onderhoudsplicht)?
- Via welke afzenders en kanalen verwacht men informatie?

Deze vragen zijn verwerkt in een gespreksleidraad die als bijlage is opgenomen.

Methode van onderzoek en uitvoering

Er is kwalitatief onderzoek uitgevoerd in de vorm van groepsgesprekken. In totaal zijn 4 focusgroepen gehouden van elk 1½ tot 2 uur:

- Drie online met 5 respondenten per groep.
- Een offline met 4 respondenten in Amsterdam op de locatie van Studio Zoost.

Bij kwalitatief onderzoek gaat het niet om 'massa'. We streven 'inhoudelijke representativiteit' na, wat inhoudt dat alle relevante aspecten naar voren kunnen komen. Er zijn verschillende perspectieven in de steekproef vertegenwoordigd. We spraken met:

- 10 stiefouders
- 6 oorspronkelijke ouders (die met een stiefouder samen zijn)
- 3 oorspronkelijke ouders (de ex is van de ouder die met de stiefouder samen is)

Sommige respondenten vertegenwoordigen meerdere perspectieven. Zij zijn bijvoorbeeld zelf niet alleen een oorspronkelijke ouder, maar ook een stiefouder of andersom.

Bij de respondentselectie is gestreefd naar een goede spreiding op sociaaleconomische klasse. De doelgroep bleek echter erg moeilijk te werven, en het is niet gelukt een optimale spreiding op dit aspect te bereiken. Er zijn wel huishoudens vertegenwoordigd met een lager netto inkomen van het huishouden. Maar er zijn relatief veel huishoudens vertegenwoordigd met een wat hoger tot zeer hoog inkomen.

17 respondenten zijn stiefouder en getrouwd met een oorspronkelijke ouder. Bij 2 respondenten is dit niet zo, maar zij voeren wel samen een huishouden. Ook dit perspectief is waardevol, omdat het zicht biedt op de bekendheid met de huidige wet en wat het afschaffen van de huidige wet doet met hoe zij aankijken tegen financiële zorg voor het stiefkind.

De respondenten zijn geworven door een professioneel selectiebureau uit bestanden die zij hebben aangelegd hiervoor. Deze database heeft ook als ingang gediend om de beoogde doelgroepen te vinden (snowballing).

Belangrijkste resultaten

We geven hier de belangrijkste resultaten uit de vier focusgroepen.

Tekst die is voorgelegd in dit onderzoek

In het onderzoek is de volgende tekst over de onderhoudsplicht aan respondenten aangeboden:

Op grond van de wet hebben stiefouders, die getrouwd zijn met de ouder van het stiefkind, een onderhoudsplicht voor het stiefkind. Deze onderhoudsverplichting geldt alleen voor stiefkinderen die woonachtig zijn (het merendeel van de week) bij de stiefouder en de oorspronkelijke ouder van het kind.

In de eerste focusgroep bevatte de tekst het woord 'alimentatieplicht' in plaats van 'onderhoudsplicht'. Omdat dit tot verwarring leidde (men verbond alimentatie aan de oorspronkelijke ouder waar het kind niet is ingeschreven), is dit daarna aangepast in "onderhoudsplicht".

De wettelijke onderhoudsplicht is niet/nauwelijks bekend

Er is vrijwel geen bekendheid met de bestaande wet aangaande de onderhoudsplicht van stiefouders. De meeste respondenten wisten niet van de wet. Uitzondering hierop is een respondent die jurist is van beroep en een respondent die er ooit van een vriend over heeft gehoord.

Onderhoudsplicht nu geen invloed op eigen situatie

Omdat men veelal niet bekend is met de onderhoudsplicht voor stiefouders, is deze wetgeving dus niet van invloed op hoe men de financiën nu zelf geregeld heeft.

Houding t.a.v. onderhoudsplicht stiefouders

De houding ten aanzien van de onderhoudsplicht voor stiefouders is besproken op basis van eerder getoonde tekst. Men vindt:

- Het vanzelfsprekend dat de stiefouder ook financieel zorgt voor stiefkind(eren):
 - waarbij gelijke behandeling van alle kinderen het uitgangspunt is.
- Het onderscheid tussen gehuwde en ongehuwde stiefouders negatief.
- De oorspronkelijke ouders zijn hoofverantwoordelijk voor de zorg voor hun kinderen.
- Soms is de houding: dat een onderhoudsverplichting bij wet voor de stiefouder niet nodig is of zou moeten zijn.

Vanzelfsprekend en logisch dat stiefouder ook zorgt voor stiefkind(eren)

Bijna alle respondenten vinden het vanzelfsprekend dat de stiefouder ook voor de stiefkinderen zorgt. In zowel emotioneel als financieel opzicht.

Reacties van respondenten:

“ Normaalste zaak van de wereld vind ik wat daar staat.

“ Zoals ik al eerder zei: ik heb een zoon en dochter en ik zorg voor beiden (betreft stiefzoon en biologische dochter)..

“ Vanzelfsprekend.

Argumenten die men hiervoor aandraagt zijn:

- Als stiefouder kies je voor een partner met een of meer kinderen. Je kiest daarmee ook voor de stiefkinderen. Immers: **je weet van tevoren waar je aan begint.**

“ Ik vind zelf dat je als stiefvader ook betrokken moet zijn. Want je kiest natuurlijk voor je partner en je bonuskinderen. Dus ook daar lever je je bijdrage aan. Anders kun je beter niet aan een relatie beginnen.

- **Als de liefde oprecht is** wil je voor zowel je partner als diens kind(eren) zorgen. Voor het hele gezin, en dus ook stiefkind(eren). Is dat niet zo, dan is de relatie niet gezond, de liefde niet oprecht.

“ Ik denk dat als je in zo'n relatie komt waarbij je nieuwe partner niet mee wil betalen als de kinderen bij ons wonen...dat zou ik geen gezonde relatie vinden.

“ *Stel dat die partner niet goed is voor jouw kinderen, dan moet je een keuze maken of met die partner samen wil zijn. Als jouw nieuwe partner niet omkijkt naar jouw kinderen of een verschil maakt. De wereld is hard en liefde kun je niet afdwingen.*

- Samen. Je vormt **samen een gezin/huishouden/eenheid**. **Samen zorg je dat het gezin krijgt wat nodig is** (als team). Stiefkind(eren) maken deel uit van dit huishouden en horen erbij. Net zo goed als de eventuele kinderen die je samen hebt. Dit uitgangspunt hanteert men ook richting stiefkinderen die jouw adres niet als hoofdverblijf hebben. Op de dagen dat deze kinderen in jouw huishouden zijn, ben je een geheel.
Een deel van de respondenten geeft aan dat het geheel, de **eenheid zich ontwikkelt in de loop van de tijd**. In het begin van de relatie kan het nog meer gescheiden aanvoelen (zijn kinderen en mijn kinderen), maar na verloop van tijd ben je een gezin. In deze fase (als je gaat samenleven, trouwen) vindt men het vanzelfsprekend dat je samen voor het onderhoud van stiefkind(eren) zorgt.

“ *Wij hebben geregistreerd partnerschap. Wij kiezen er samen voor, dus dan zijn we ook allebei samen financieel verantwoordelijk voor onze kinderen. Als ik koos voor samenwonen zou ik dat ook zo doen. Want dan kies je ook voor elkaar en je weet waar je aan begint.*

“ *Een kind is een onderdeel van je gezin dus je zorgt er voor. Je weet waar je aan begint.*

Gelijkheid als basis bij zorg voor eigen kinderen en stiefkinderen

In de onderhoudsplicht ervaart men een uitgangspunt van gelijkheid. Dit sluit aan bij hoe men denkt over de invulling van het onderhoud binnen het gezin. Men is van mening dat hierbij ook sprake moet zijn van **gelijke zorg** voor alle kinderen binnen een gezin. **Binnen deze eenheid wil men geen scheve verhoudingen**. Men zegt dit zelf ook toe te passen. Vaak betalen stiefouder en oorspronkelijke ouder gezamenlijk voor alle kinderen in het huishouden.

De meeste respondenten passen gelijke behandeling in onderhoud in elk geval toe in de dagelijkse kosten (eten, drinken, douchen, uitjes, etc.). Meestal ook in de bijzondere kosten (studie, sport). Alle kosten worden veelal uit een pot binnen dat huishouden betaald. Uitzondering is een respondent waar het oorspronkelijke kind van de stiefouder een hogere studiebijdrage krijgt dan haar kind (zijn stiefkind).

“ *Als je gaat samenwonen met kinderen dan moet je daar gewoon samen een plan voor maken en kijken wat daar het beste uitkomt. Je kan niet zeggen van ik ga de ene meer geven dan de ander. Dan moet je niet gaan samenwonen denk ik.*

“ *Als een ouder meer verdient dan de ander en we zorgen allebei alleen voor onze eigen kinderen binnen het gezin dat onder één dak woont... Dan krijg je scheve verhoudingen. Dan moet je niet gaan samenwonen.*

“ *Eens. Gewoon gelijkheid aanhouden. Ik kies ervoor met elkaar te leven. Dus dan deel je ook lief en leed, de lusten en de lasten.*

Enkelen merken op dat gelijke zorg niet perse evident is. Het is denkbaar dat ouders vooral hun oorspronkelijke kinderen goed verzorgen (voortrekken t.o.v. stiefkinderen), al zegt men dit zelf niet te doen.

Een deel van de oorspronkelijke ouders zorgt 50-50 voor de kinderen (en ziet de kinderen ook 50-50). Anderen zeggen dat het huishouden waar het kind het meest is, het meest betaalt omdat daar het meest gegeten wordt, er meer gedoucht wordt, etc.. Dit vindt men logisch, dit gezin draagt de hoogste lasten, maar heeft ook de meeste lusten. Ook komt het voor dat de oorspronkelijke ouders een gezamenlijke rekening hebben van waaruit bijzondere kosten worden betaald als studie en sport. Steeds is dit het resultaat van onderlinge afstemming en overleg.

Onderscheid gehuwd – niet gehuwd - wijst men af

Bovenstaande uitgangspunten (gelijkheid binnen een huishouden, samen zorgen) hanteert men zowel in het geval van huwelijk/geregistreerd partnerschap, als bij samenwonen (als fiscaal partners).

Samen woonachtig zijn op hetzelfde adres is hierbij leidend. Men benadert dit hetzelfde voor de oorspronkelijke ouder en stiefouder waar het kind ingeschreven staat (hoofdverblijf) als voor de andere oorspronkelijke ouder en diens eventuele nieuwe partner.

Men wijst het onderscheid in de wetgeving tussen gehuwden en ongehuwden af. Zelf neemt men als uitgangspunt of je samen een gezin/huishouden vormt. Dat past meer bij de huidige tijdsgeest. Ook zonder huwelijk kun je een eenheid zijn.

“ *Ik vind het niet meer dan logisch, als je samenwoont, dat het zo is dat je samen die verantwoording draagt.*

“ *Maar waarom het verschil met trouwen? Als je gaat samenwonen dan ben je al samen en hoor je zorg te dragen. Trouwen doe je vaak pas later en niet direct. Maar in die tussentijd kun je een kind dus wel benadelen. Ik hou ook één lijn aan of het nu mijn kinderen zijn of die van mijn partner. Daar maak ik geen verschil in.*

Een enkeling merkt op dat je hiervoor wel enige tijd al samen moet zijn. Zodat het eenheidsgevoel is gegroeid, je zeker bent van het feit dat je samen een gezin wilt zijn.

Oorspronkelijke ouders ziet men als hoofdverantwoordelijken

Men ziet de oorspronkelijke ouders als de belangrijkste verantwoordelijken voor het onderhoud van hun kinderen. Ongeacht waar het kind (hoofdzakelijk) woont. Immers: zij hebben het kind op de wereld gezet, ervoor gekozen.

“ *Als ouders blijf je uiteindelijk natuurlijk altijd wel verantwoordelijk, vind ik, voor je kind. Waar het kind ook woont of hoeveel procent van de tijd hij dan waar ook is.*

Zoals eerder vermeld heeft een groot deel de ervaring dat niet alle oorspronkelijke ouders deze verantwoordelijkheid nemen. Soms draagt de oorspronkelijke ouder waar het kind niet ingeschreven staat niets bij. Dan is er vaak ook geen contact tussen die ouder en het kind, of slechts sporadisch. Soms zijn de verhoudingen tussen de ouders verstoord. Eén respondent heeft als oorspronkelijke ouder geen gezag (en wil daarom niet bijdragen aan onderhoud van het kind).

Bij de huidige onderhoudsplicht denkt men veelal niet aan 3 partijen met elk een eigen individuele verantwoordelijkheid

Men denkt zelf niet aan drie partijen die ieder verantwoordelijk zijn voor hun deel van het onderhoud. Vaak ziet men twee kanten: beide oorspronkelijke ouders, wiens partners mee zorgen.

“ *Er is één potje, daarvan doe je het. Zo zie ik een gezinssamenstelling.*

“ *Wij maken één potje. Om daar alles van te bekostigen. En daarnaast, tot een bepaalde leeftijd, is er ook de bijdrage van de biologische vader.*

Soms: een onderhoudsplicht vanuit de wet zou niet nodig moeten zijn

Alhoewel men het vanzelfsprekend vindt dat ook de stiefouder financieel voor stiefkinderen zorgt, zegt een deel van de respondenten spontaan dat zij het niet nodig vinden dat dit bij wet is geregeld:

- Hier gaat dwang vanuit en het zou vrijwillig moeten gebeuren (als de liefde goed zit).
- Men vindt dat je hier samen met de stiefouder invulling aan geeft. Dit is bij de respondenten ook al het geval (en dat loopt naar tevredenheid).

- Enkelen vinden het weliswaar wenselijk en normaal als de stiefouder betrokken is en mee zorgt, maar niet dat dit verplicht moet zijn. Wat een stiefouder bijdraagt aan onderhoud zien zij als aardig en extra.

De meeste respondenten geven aan dat kennisname van de huidige onderhoudsplicht voor stiefouders voor hun persoonlijke situatie geen gevolgen zal hebben. Zij zeggen de financiën rondom de financiële zorg voor de (stief)kinderen niet aan te passen.

Een respondent (oorspronkelijke ouder waar het kind niet woont) vindt het nodig dat de huidige wet bekend is. Immers: deze kan van invloed zijn op de alimentatie die je moet betalen (die kan anders worden als de andere oorspronkelijke ouder trouwt met een stiefouder).

Invloed afschaffing onderhoudsplicht

Meestal geen invloed op eigen situatie (in dit onderzoek)

De meeste respondenten geven aan dat afschaffing van de onderhoudsplicht voor stiefouders voor hun persoonlijke situatie geen gevolgen heeft. Zij zeggen de financiële zorg voor de (stief)kinderen niet aan te passen.

Het loopt nu goed

De oorspronkelijke ouders die samen met een stiefouder een gezin vormen, zijn ervan overtuigd dat deze stiefouder niets zal willen veranderen aan diens bijdrage aan het onderhoud van het stiefkind. Er is een modus gevonden die werkt en zij vormen al geruime tijd een gezin samen. En er is in hun gezinnen voldoende financiële ruimte. Het loopt nu goed, en men zegt dat zo te zullen houden. Het uitgangspunt voor hen is samen zorgen voor de kinderen:

“ Kan mij niet voorstellen als je lang met iemand samen bent en zo'n wet verandert, dat je dan opeens zegt: OK ik stop met betalen. Dan ben je ook wel een lul.

“ Ik zou het ook gewoon zo laten zoals het nu is. Ik heb al elf jaar de zorg voor deze kinderen, wat eigenlijk al een heel groot gedeelte van mijn leven is. Het voelt als niet helemaal van mijzelf, maar wel een beetje, zeg maar. Dus dat zou ik heel raar vinden als ik dat nu zou veranderen, omdat de wet daarin verandert, zeg maar.

“ Er zou voor mij niks veranderen. Maar ik vind het wel fijn dat de keuze er is, wie de onderhoudsplicht invult of niet. Het komt nu dus compleet bij de twee biologische ouders te liggen.

Daar komt bij: men wist niet van de bestaande onderhoudsplicht, deze was ook niet van invloed op hoe het nu geregeld is.

Mogelijk gaat ook de afschaffing aan je voorbij en is er ook geen trigger om te heroverwegen.

Legt meer verantwoordelijkheid bij oorspronkelijke ouders

Men hanteert zelf vaak als uitgangspunt dat de twee oorspronkelijke ouders vooral verantwoordelijk zijn voor onderhoud van het kind. Immers zij hebben het kind op de wereld gezet, hiervoor gekozen. De afschaffing van de wet sluit hierbij aan. De bijdrage van de stiefouder is dan vrijwillig en naar eigen invulling.

Ik vind enerzijds als ik met iemand een kind op de wereld zet dan zijn wij als ouders als eerste daar verantwoordelijk voor. Maar ik hoop toch ook wel dat de nieuwe partner ook zorg wil dragen voor mijn kind.

Alhoewel men een verplichting soms te zwaar vindt, kan het expliciet afschaffen ervan de andere kant op slaan voor sommigen. Het zou niet zo moeten zijn dat de stiefouder alle vrijheid voelt om niet voor onderhoud van zijn/haar stiefkind(eren) te zorgen.

Oorspronkelijke ouder (waar kind niet ingeschreven is) betaalt überhaupt niks

Een aanzienlijk deel van de respondenten heeft te maken met een oorspronkelijke ouder (waar het kind niet staat ingeschreven) die nu überhaupt niet bijdraagt aan het onderhoud van het kind. Omdat deze geheel uit beeld is (geen contact meer, soms zelfs overleden), en/of weigert bij te dragen. De overtuiging (gebaseerd op eigen ervaring) dat van deze oorspronkelijke ouder geen bijdrage te krijgen is, is sterk. Bijvoorbeeld omdat deze nauwelijks geld heeft (van een kale kip kun je niet plukken), of omdat verwacht wordt dat deze ouder zal weigeren te betalen.

Vaak wil de ouder waarbij het kind woont er de strijd en negatieve energie niet aan wijden om de andere oorspronkelijke ouder te laten bijdragen. En lossen zij het liever zelf binnen het eigen gezin/huishouden op (wat men nu ook al doet), om conflicten en stress te mijden. Dit zal door het wegvallen van de onderhoudsverplichting voor hen niet veranderen.

Met afschaffing van de onderhoudsplicht zouden zij er alleen voor kunnen komen te staan qua onderhoud. De respondenten verwachten echter niet dat dit daadwerkelijk zal gebeuren, omdat zij erop vertrouwen dat hun partner aan het onderhoud zal blijven bijdragen.

Echter... afschaffing kan wel van nadelige invloed zijn

In geval van financiële krapte

In de steekproef van dit onderzoek zijn weinig respondenten vertegenwoordigd in wiens gezin dusdanige financiële krapte speelt, dat die zou kunnen noodzaken/stimuleren tot het opnieuw in gesprek gaan met de oorspronkelijke ouder waar het kind niet woont (teneinde een hogere alimentatie te krijgen).

Een respondent geeft aan dat het vervallen van de onderhoudsplicht negatief zou kunnen uitpakken in zijn situatie. Deze respondent is stiefvader van drie kinderen (waar hij samen met hun moeder de zorg voor draagt, hun biologische vader is uit beeld en draagt niet bij). De biologische kinderen van deze respondent wonen bij zijn ex-vrouw en haar nieuwe man (stiefouder van zijn kinderen). Er zou een probleem kunnen ontstaan indien de stiefouder van zijn kinderen zou willen stoppen met bijdragen. Zeker ook, omdat hij zelf zijn bijdrage aan de stiefkinderen die bij hem inwonen niet kan aanpassen. Het is al 'passen en meten' en er valt nergens anders geld te halen voor dit gezin. Deze respondent

hoopt daarom dat de onderhoudsplicht niet wordt afgeschaft. En als dat al zo is, dat de stiefvader er geen weet van heeft. Mocht de stiefvader er wel kennis van nemen, dan hoopt hij dat deze niks wil veranderen.

Ik vind dat je me nu wel een beetje slecht nieuws brengt. Als die wet verdwijnt, dan valt een geldschieter weg. Kijk, laten we als eerste hopen dat er geen streep door die wet gaat. En ten tweede, hopen dat hij het anders niet weet. En ten derde, hopen dat hij anders zegt: het maakt voor mij niks uit. We houden alles hoe het is.

In geval de stiefouder eigen kinderen voor de stiefkinderen wil laten gaan

Enkele respondenten merken op dat afschaffing van de onderhoudsverplichting kan toornen aan het uitgangspunt (de door henzelf gevoelde sociale norm) dat je samen (stiefouder en oorspronkelijke ouder) voor alle kinderen in het gezin zorgt op dezelfde manier. De afschaffing kan ruimte bieden om de financiën ter discussie te stellen. Het kan aanleiding zijn voor de stiefouder om niet meer of minder te willen bijdragen. Dat wordt door hen gezien als onwenselijk. Zij denken dan aan stiefouders die geen goede relatie meer hebben met de oorspronkelijke ouder van het kind. Of aan stiefouders die de eigen willen kinderen voortrekken.

Dit zou tot scheve verhoudingen kunnen leiden tussen de kinderen binnen een gezin. De stiefkinderen zijn daar dan de dupe van.

Voor de eigen situatie acht men dit niet denkbaar. Voor andere gezinnen eigenlijk ook niet, gezien de sociale norm. Respondenten zien het wel als een theoretische mogelijkheid.

Als de stiefouder niet meer bijdraagt: potentiële conflicten met andere oorspronkelijke ouder

Wanneer door de afschaffing een stiefouder minder, of zelfs helemaal niet meer bijdraagt aan onderhoud, is het kind de dupe. Ook kan dit een bron zijn van stress en conflicten tussen de stiefouder en de andere oorspronkelijke ouder.

De oorspronkelijke ouder waar het kind ingeschreven staat kan dan proberen een hogere bijdrage van de andere oorspronkelijke ouder te krijgen, of überhaupt een bijdrage (als daar nog geen sprake van was). Het gesprek hierover ziet men als negatief. Het gaat ten koste van de rust en stabiliteit.

Kijk, het gaat voor ons niets veranderen. Maar hoe dan ook, kinderen worden er niet beter van. Er is geen scenario waar de kinderen er beter van worden. Maar bepaalde kinderen waarin de partner van de ex (lees: stiefouder) besluit... die centjes houd ik lekker in mijn eigen zak.... Dat zal niet voor 100% het geval zijn. Maar het zal wel een bepaald percentage zijn.

Slechts een ouder die alle zorg moet dragen

Bij een oorspronkelijke ouder die weigert bij te dragen (of niet meer in leven is), kan alle zorg op een oorspronkelijke ouder terecht komen.

Communicatie over afschaffing

De respondenten is gevraagd wat hun ideeën/wensen waren ten aanzien van communicatie over afschaffing van de onderhoudsplicht.

Geen persoonlijke relevantie

Zij vonden het lastig om hierover uitspraken te doen. Vooral omdat zij de afschaffing voor hen persoonlijk niet relevant vinden. Zij wisten niet van het bestaan van de huidige wettelijke onderhoudsverplichting en hebben zelf een modus gevonden.

Zij zeggen niks te zullen veranderen aan hoe het financiële onderhoud nu geregeld is.

Enkele respondenten vragen zich daarom af of het nodig is om bekendheid te geven aan de afschaffing van de onderhoudsplicht. Omdat zij het voor henzelf niet persoonlijk relevant vinden, en ze geen voordelen voor henzelf zien van afschaffing.

Overheid heeft wettelijke informatieplicht

De respondenten benaderden dit vraagstuk dan ook niet vanuit de eigen behoefte aan informatie hierover (die ontbrak). Maar meer vanuit het uitgangspunt dat de overheid een wettelijke informatieplicht heeft. De overheid zal aldus wel iets moeten communiceren volgens de respondenten.

Alleen richting de groep die het aangaat

Het merendeel van de respondenten is voorstander van doelgroepgerichte communicatie (en niet voor een massamediale overheids campagne), bijvoorbeeld via de berichtenbox van mijnoverheid.

Zij verwachten dat het mogelijk moet zijn de doelgroep te vinden. Bijvoorbeeld via de Belastingdienst, de gemeentelijke administratie, etc.

Kanalen

Naast een bericht via mijnoverheid, denken sommige respondenten aan informatie via gemeenten, de SVB, scholen en centra voor jeugd en gezin en mediators en advocaten.

Overgangsregeling en ingangsdatum

Geen overgangsregeling, nieuwe situaties vallen onder nieuwe wet

De respondenten in dit onderzoek zeggen dat er met de afschaffing van de verplichting, voor henzelf niks zal veranderen in hoe zij het financieel onderhoud voor hun (stief)kind zullen regelen. Een eventuele overgangsregeling is voor henzelf dan ook niet nodig.

Men ziet wel mogelijke problemen in andere situaties. Zoals eerder beschreven, sluiten respondenten de kans niet uit dat sommige stiefouders niet (of minder) zullen gaan betalen aan financieel onderhoud van hun stiefkinderen als de onderhoudsplicht vervalt. Zeker wanneer de andere oorspronkelijke ouder niet/nauwelijks bijdraagt aan onderhoud, komt in dat geval (vrijwel) alle zorg bij een ouder te liggen. Het opnieuw aangaan van het gesprek met de andere oorspronkelijke ouder over verdeling van de financiële zorg, kan een bron van stress en conflict zijn.

Dit, samen met de overtuiging dat de afschaffing voor de eigen situatie geen gevolgen zal hebben, pleit ervoor om huidige stiefouders onder de oude regeling te laten vallen. En nieuwe stiefouders per een ingangsdatum onder de situatie van de afgeschafte onderhoudsplicht. Zonder overgangsregeling. Zo kan onnodige onrust of discussie worden voorkomen.

Samenvattend

Het kader

De doelgroep is nu veelal niet op de hoogte van de wettelijke onderhoudsplicht voor stiefouders, en wat deze precies inhoudt. De respondenten hebben dit niet meegenomen in hoe zij het financiële onderhoud hebben vormgegeven.

Twee sociale normen zijn van invloed op hoe men “onderhoud voor het (stief)kind” benadert:

- 1) **Oorspronkelijke ouders zijn samen primair hoofdverantwoordelijk voor het onderhoud van hun kinderen.**

Je hebt samen voor de kinderen gekozen.
Samen moet je in goed overleg afspraken maken over wie welk deel van het onderhoud voor zijn/haar rekening neemt.
- 2) **Het is vanzelfsprekend dat de stiefouder samen met de oorspronkelijke ouder in het onderhoud van alle kinderen (en dus ook stiefkinderen) binnen het gezin voorziet.**

Het is een morele verplichting.
Je wist waar je aan begon toen je ging samenwonen, je koos daarmee ook voor de stiefkinderen.
Als je echt van elkaar houdt dan zorg je ook voor elkaars kinderen.
Gelijke behandeling van alle kinderen in een huishouden is hierbij het uitgangspunt.

De huidige praktijk

T.a.v. de eerste sociale norm: oorspronkelijke ouders zijn samen primair verantwoordelijk voor financieel onderhoud van hun kinderen

Alhoewel men unaniem onderschrijft dat de oorspronkelijke ouders idealiter in gezamenlijk overleg tot een goede verdeling van de kosten van financieel onderhoud moeten komen, is de praktijk soms anders.

- Bij een deel van de respondenten is de financiële zorg in goed onderling overleg bepaald, tot ieders tevredenheid.
- Bij een ander deel is de verdeling niet in lijn met de sociale norm. Soms is er zelfs geen verdeling. De oorspronkelijke ouder (waar het kind niet staat ingeschreven) is niet in beeld (overleden of ernstig verstoorde verhoudingen), of draagt deze minder bij dan zou moeten. Soms draagt de oorspronkelijke ouder helemaal niets bij. Hierdoor komt al het financiële onderhoud (of een onevenredig groot deel) bij het gezin van de oorspronkelijke ouder en stiefouder te liggen.
Pogingen om de niet/nauwelijks mee betalende oorspronkelijke ouder (meer of überhaupt) te laten bijdragen leiden tot stress en negativiteit en verdere verstoring van de verhoudingen. En hebben niet tot een betere verdeling geleid. Op basis van eerdere ervaring is men ervan overtuigd dat het zinloos om opnieuw hierover in gesprek te gaan.

T.a.v. de tweede norm: het is vanzelfsprekend dat de stiefouder samen met de oorspronkelijke ouder in het onderhoud van alle kinderen (en dus ook stiefkinderen) binnen het gezin voorziet

De ervaringen en gedragingen van de respondenten zijn in lijn met deze norm. Het gezin waar het stiefkind woont draagt samen zorg voor kosten van financieel onderhoud: stiefouder en de oorspronkelijke ouder samen.

Gelijke behandeling van alle kinderen binnen dat huishouden is hierbij het uitgangspunt.

Men denkt zelf niet aan drie partijen die ieder verantwoordelijk zijn voor hun deel van het onderhoud. Men onderscheidt twee kanten: beide oorspronkelijke ouders, wiens partners mee zorgen.

Onbekendheid met wettelijke onderhoudsverplichting stiefouders: geen herbepaling na huwelijk op grond van de uitgangspunten van de wet

Nadat de oorspronkelijke ouder met de stiefouder trouwde, is er geen herbepaling van alimentatie aan de orde geweest op grond van de uitgangspunten van de wet (waarbij de stiefouder verantwoordelijk is voor zijn/haar deel). Als er überhaupt al een herbepaling is geweest betreft het meer een kwestie van een gevoelsmatige inschatting van redelijkheid en billijkheid. Of er sprake is van een huwelijk is hierbij dan niet leidend, het gaat er meer om of men samen met de stiefouder in een huishouden woont.

Houding t.a.v. wettelijke onderhoudsplicht stiefouders

Als men kennis neemt van de wettelijke onderhoudsplicht (die nu geen/nauwelijks bekendheid geniet), ervaart men hierin een **bevestiging van de sociale norm dat beide ouders in één gezin/huishouden (oorspronkelijke ouder en stiefouder) gezamenlijk moeten zorgen** voor alle leden in dat gezin. Men is hier in de basis positief over.

Het bestaan van de bij wet geregelde onderhoudsplicht voor **uitsluitend gehuwde stiefouders wijst men af**. Alle stiefouders zouden financieel zorg moeten dragen voor hun stiefkinderen is de overtuiging.

In de huidige onderhoudsplicht voor stiefouders ervaart men **geen bron van conflicten en escalatie. Simpelweg omdat men niet van het bestaan op de hoogte is, en deze wetgeving dan ook geen rol heeft gespeeld bij de (her)bepaling van alimentatie**. De groep waar we ons op baseren in dit onderzoek is dun, omdat bij een groot deel van de respondenten geen bijdrage in onderhoud wordt betaald vanuit de oorspronkelijke ouder waar het kind niet is ingeschreven.

Afschaffing wettelijke onderhoudsplicht stiefouders

Het merendeel van de respondenten in dit onderzoek geeft aan voor de eigen situatie **geen veranderingen te verwachten in hoe het onderhoud is vormgegeven**. Immers, de liefde zit goed en de deelnemers aan dit onderzoek hebben voldoende financiële ruimte.

Als **voornaamste voordeel** ziet men het **wegnemen van ongelijkheid tussen gehuwden en ongehuwden**. Dit sluit beter aan bij de sociale norm. Daarnaast neemt het mogelijk ook barrières weg om te gaan trouwen. Echter, omdat men vaak niet van de wet wist, was men ook van deze ongelijkheid niet op de hoogte. **Men ziet dit voordeel pas als men op de hoogte raakt van de wet**. Het wegnemen van deze ongelijkheid juicht men toe. **Echter, kennis van de wet kan de gedachte uitlokken of de wet niet juist verbreed zou moeten worden, in plaats van afgeschaft**. In lijn met de sociale norm dat alle stiefouders (die een gezin vormen waar het stiefkind voornamelijk woont) een onderhoudsplicht zouden moeten hebben (ongeacht of ze gehuwd zijn of samenwonen).

Afschaffing van de onderhoudsplicht kan worden gezien als afbreuk doen aan deze sociale norm. In afschaffen van de wettelijke onderhoudsplicht voor stiefouders ziet men **het risico van scheve verhoudingen** binnen een huishouden, ongelijke behandeling van kinderen. Een situatie die volgens de doelgroep vermeden moet worden. De respondenten in dit onderzoek zien dit **risico niet voor hun persoonlijke** situatie. Daarin zal naar eigen zeggen niets veranderen. Maar wel potentieel in andere situaties (bv. relatie met stiefouder is niet goed meer, stiefouder wil eigen kinderen voortrekken). Het betreft geen sterk gevoeld perspectief, omdat men het **zelf** al in lijn met de sociale norm geregeld heeft en ook zegt **niks te zullen veranderen in hoe de financiële zorg is vormgegeven**.

Andere voordelen van afschaffing, zoals het minder complex en kwetsbaar maken van (her)berekeningen van kinderalimentatie en het wegnemen van een grond voor (nieuwe) spanning en escalatie, **zijn niet evident voor de doelgroep**. Simpelweg omdat men niet van het bestaan van de wettelijke onderhoudsverplichting voor stiefouders op de hoogte is, en deze wetgeving dan ook geen rol heeft gespeeld bij de (her)bepaling van alimentatie.

En **overgangsregeling bij** het afschaffen van de huidige verplichting is voor de deelnemers aan dit onderzoek **niet logisch**. De wetgeving heeft geen rol gespeeld bij de bepaling van alimentatie en zij geven aan dat zij niks zullen aanpassen in hoe het financieel onderhoud nu is vormgegeven.

Bij **communicatie** over afschaffing van de wettelijke verplichting denkt men aan doelgroepgerichte communicatie. De communicatie is **voor de deelnemers zelf niet persoonlijk relevant**.

Echter:

- In dit onderzoek waren stiefouder en oorspronkelijke ouder samen een gelukkig stel. De stiefouder zal hoe dan ook blijven meebetalen aan het stiefkind.
- In dit onderzoek waren weinig respondenten vertegenwoordigd waar sprake is van financiële krapte. Het merendeel van de respondenten had hoog tot zeer hoog inkomen.
- In dit onderzoek was er relatief vaak sprake van een oorspronkelijke ouder die niet bijdraagt aan onderhoud van het kind (dat bij de stiefouder is ingeschreven). Deze oorspronkelijke ouder is niet in beeld (overleden, geen contact meer), of weigert mee te betalen.

Ter overweging

Communicatie

We vragen ons af hoeveel aandacht er gegeven moet worden aan afschaffing van de wettelijke onderhoudsverplichting voor stiefouders. Voor de deelnemers aan dit onderzoek betreft het geen relevante informatie. Omdat zij niet van het bestaan van de verplichting op de hoogte waren, en omdat zij ook aangeven dat zij niks zullen veranderen aan hoe de financiële zorg voor het stiefkind is geregeld.

We geven ter overweging om bij communicatie de bestaande sociale normen te bekrachtigen. De financiële zorg voor de kinderen is primair de verantwoordelijkheid van de oorspronkelijke ouders. Dat een oorspronkelijke ouder samen met de stiefouder van het gezin zorgt voor alle kinderen in jouw huishouden is normaal in alle gevallen en hoe dit binnen dit gezin gedaan wordt is aan de ouders van dat gezin om te bepalen.

Ingangsdatum en overgangsregeling

Om onrust of discussie te voorkomen kan het helpen om huidige stiefouders onder de oude regeling te laten vallen en nieuwe situaties per XX datum onder de afgeschafte situatie.

Gezien de houding van de respondenten ten aanzien van de wet en de (ontbrekende/zeer geringe) bekendheid daarvan is een overgangsregeling niet logisch.

Aanvullend onderzoek

Om een beter beeld te krijgen van de impact van afschaffing van de wettelijke verplichting op de doelgroep die beperkte financiële middelen heeft (lagere SES), kan overwogen worden nog enkele aanvullende gesprekken te voeren. Deze groep is in dit onderzoek onderbelicht. Mogelijk is kennis van afschaffing van de verplichting voor stiefouders hier van invloed op hoe men de financiële zorg vormgeeft.

Tegelijk willen we opmerken dat de impact van afschaffing gering kan zijn, als ook deze doelgroep niet op de hoogte is van het bestaan van de huidige wettelijke onderhoudsplicht voor stiefouders en afschaffing daarvan.

We verwachten dat het moeilijk zal zijn om de doelgroep met beperkte financiële middelen te werven voor vervolgonderzoek. Een alternatief zou kunnen zijn om gesprekken te houden met experts zoals mediators en advocaten.

Bijlage gespreksleidraad

Dit is een gesprekspuntenlijst voor een focusgroeponderzoek naar de beleving van de voorgenomen afschaffing van de onderhoudsplicht voor stiefouders. Het gesprek heeft een vrij format en zal voor ieder gesprek anders verlopen. Op deze manier komt het perspectief van de doelgroep het beste uit de verf. Het gesprek heeft wel een 'ruwe' structuur die in de onderstaande gesprekspuntenlijst is weergegeven.

Doel van het onderzoek

Doel van het onderzoek is inzicht te krijgen in wat de primaire doelgroep weet, voelt en denkt rond het onderwerp onderhoudsplicht. De huidige, bestaande onderhoudsplicht en vooral het afschaffen van de onderhoudsplicht voor stiefouders.

Gespreksduur en aantal respondenten

- 4 focusgroeps gesprekken van 1 ½ - 2 uur verspreid over 2 dagen

De genoemde tijden zijn indicatief

Introductie en kennismaking

15'

- Welkom
- Onderwerp: praten over (stief)kinderen
- Onafhankelijkheid onderzoeker
- Notulist, meekijkers en opnamen
- Anonimiteit en rapportage
- Geen goede/foute antwoorden
- Voorstelronde respondenten: Behalve de respondenten op gemak stellen, ook vragen naar persoonlijke omstandigheden die relevant kunnen zijn. Gezinssamenstelling, leeftijd kinderen en stiefkinderen.
- Interviewer: noteer de namen van alle kinderen en die van het kind dat onder de onderhoudsplicht stiefouders valt (of kinderen). Dan kan daar later op worden teruggegrepen.

Onderhoudsplicht stiefouders

20'

Instructie voor de onderzoeker: open en brede inventarisatie.

Onderzoeker vertelt dat er een onderhoudsplicht voor stiefouders bestaat (stiefkinderen tot 21 jaar), die bij wet is geregeld.. Onderzoeker legt deze tekst voor

Op grond van de wet hebben stiefouders, die getrouwd zijn met de ouder van het stiefkind, een onderhoudsplicht voor het stiefkind. Deze onderhoudsverplichting geldt alleen voor stiefkinderen die woonachtig zijn (het merendeel van de week) bij de stiefouder en de oorspronkelijke ouder van het kind.

Eerst individueel reacties (om beïnvloeding in een te vroeg stadium te voorkomen):

Inventarisatie van beelden, woorden, gevoelens

Plenaire bespreking in de groep

- Spontane reacties (gevoelens, gedachten)
- Kennis: in hoeverre bekend (wat weet men, hoe)
- Houding en draagvlak t.a.v. deze wettelijke alimentatieverplichting voor stiefouders
- Welke vragen heeft men erbij
- Wat is de impact van de alimentatieverplichting (of wat zou die zijn geweest als men ervan wist). Bijvoorbeeld: op bepaling alimentatie, de keuze om al dan niet te trouwen, etc. etc.

Afschaffing onderhoudsplicht stiefouders

35'

Interviewer vertelt dat de onderhoudsplicht voor stiefouders afgeschaft gaat worden.

Vraagt de respondenten om hun reacties eerst individueel vast te leggen (om onderlinge beïnvloeding te voorkomen)

Interviewer let op: Niet de verwachting wekken dat afschaffing ter discussie staat.

Afschaffing is een feit. Het onderzoek is vooral bedoeld als input om de nadelige effecten te zien en deels te kunnen ondervangen door een overgangsregeling. En de communicatie vorm te geven.

- Inventarisatie individueel schriftelijke reacties
- Plenaire bespreking in de groep
 - De interviewer brengt het gesprek naar de eigen persoonlijke situatie (indien nodig, indien men de afschaffing vooral vanuit een meer algemeen perspectief benadert. Legt uit dat we willen leren van wat de afschaffing voor hun persoonlijke situatie zou kunnen betekenen en voor de kinderen)*
 - Spontane reacties
 - Impact, gevolgen voor het kind en het gezin
 - Spontaan
 - Voor het kind (of kinderen) dat bij de oorspronkelijke ouder en stiefouder als woonachtig is ingeschreven (hoofdverblijf)

- Voor de stiefouder
- Voor de partner van de stiefouder
- Voor de andere oorspronkelijke ouder (waar het kind niet inwonend is)
- In hoeverre is de afschaffing een verbetering of verslechtering
 - Spontaan
 - voordelen
 - nadelen
 - zorgen of mogelijke knelpunten

Overgangsregeling

25'

Interviewer legt uit dat het doel is dat er zo min mogelijk nadelen zijn van de afschaffing voor het kind.

- Wat is nodig zodat het kind er zo min mogelijk nadeel van ondervindt
- Welke zorgen moeten worden weggenomen
- Welke overgang(sregeling) zou deze zorgen verminderen

Er kan een overgangsregeling komen. Interviewer introduceert enkele overgangsscenario's en brengt reacties (en impact op vooral het kind) in kaart

- Scenario 1: Per 'ingangdatum' is er een andere regeling
- Scenario 2: Per 'datum' is er een andere regeling + hardheidsclausule
- Scenario 3: Onderhoudsplichtige als stiefouder vervalt in elke situatie
- Scenario 4: Er komt een nader te bepalen overgangsregeling met wijzigingsgrond

Communicatie, bekendheid geven aan afschaffing 20'

Doel: input ophalen voor aandachtspunten voor effectieve communicatie over de afschaffing van de onderhoudsplicht en de overgangsregeling

- Hoe wisten ze van het bestaan van de onderhoudsplicht? Wisten ze al van de afschaffing?
- T.a.v. de afschaffing:
 - Hoe bekendheid geven
 - Wat is belangrijk om te vertellen
 - Via welke afzenders en kanalen
 - In welke situatie of op welke momenten is het passend om hierover informatie te ontvangen
- Indien men niet bekend was met de alimentatieverplichting/onderhoudsplicht voor stiefouders: wat betekent dit voor communicatie over afschaffing van de onderhoudsplicht?
 - Hoe kan eventuele verwarring worden voorkomen (bv doordat men niet bekend is met de huidige onderhoudsplicht)

Overall en afsluiting

5'

- Wat is er voor nodig dat de afschaffing zo goed mogelijk loopt en niet nadelig is voor kinderen?

- Wat is de afdrank, het effect van dit gesprek?
- Vragen vanuit de opdrachtgever (meekijkruimte)
- Dank voor het meedoen.

Bijlage respondentenoverzichten

4 juli 17:00-19:00 ONLINE	Sekse	Leeftijd	Opleiding	Leeftijd kind	Getrouwd met oorspronkelijke ouder van kind	Kinderen ingeschreven op adres	Inkomen huishouden maand
Stiefouder	Vrouw	43 jaar	MBO	4 en 6 jaar	Ja (geregistreerd partnerschap)	Ja	€ 4.000 - € 4.999
Stiefouder	Man	39 jaar	MBO	12 jaar	Ja	Ja	€5000-€5999
Stiefouder	Vrouw	30 jaar	HBO	10 jaar	Ja	Ja	Meer dan €10.000
	Sekse	Leeftijd	Opleiding	Leeftijd kind(eren)	Getrouwd met stiefouder	Kinderen ingeschreven op adres	Inkomen huishouden maand
Oorspronkelijke ouder (samen met stiefouder)	Vrouw	44 jaar	MBO	21 jaar	Ja	Ja	€ 4.000 - € 4.999
Oorspronkelijke ouder (samen met stiefouder)	Vrouw	36 jaar	HBO	6, 7, 9 jaar	nee	Ja	2.000-2999,-
4 juli 19:30-21:30 OFFLINE	Sekse	Leeftijd	Opleiding	Leeftijd kind(eren)	Getrouwd met oorspronkelijke ouder van kind	Kinderen ingeschreven op adres	Inkomen huishouden maand
Stiefouder	Man	46 jaar	HBO	21 jaar	Ja	Ja	€ 4.000 - € 4.999
Stiefouder	Man	61 jaar	HBO	11 jaar	Ja	Ja	info volgt
	Sekse	Leeftijd	Opleiding	Leeftijd kind(eren)	Getrouwd met stiefouder	Kinderen ingeschreven op adres	Inkomen huishouden maand
Oorspronkelijke ouder (samen met stiefouder)	Vrouw	55 jaar	HBO	18 en 21 jaar	Ja	Ja	€ 6.000 - € 6.999
	Sekse	Leeftijd	Opleiding	Leeftijd kind(eren)	Heeft jouw ex-partner (waarmee je kinderen hebt, nu een nieuwe partner die stiefouder is van jouw kinderen en zijn zij getrouwd?)	Kinderen op ingeschreven op adres van ex-partner	Inkomen huishouden maand
Ex-partner (oorspronkelijke ouder van kind)	Man	53 jaar	MBO	15 en 17 jaar	Ja, maar nog niet getrouwd	Ja, bij mijn ex-partner	€ 4.000 - € 4.999

8 juli 17:00-19:00 ONLINE	Sekse	Leeftijd	Opleiding	Leeftijd kind	Getrouwd met oorspronkelijke ouder van kind	Kinderen ingeschreven op adres	Inkomen huishouden per maand
Stiefouder	Man	49 jaar	MBO 4	17 en 19 jaar	Ja	Ja	€6000-€6999,-
Stiefouder	Vrouw	37 jaar	HBO	20 jaar	Ja	Ja	€ 2.000 - € 2.999
Stiefouder	Vrouw	46 jaar	HBO	14 en 17 jaar	Ja	Ja	Zeg ik liever niet
Stiefouder	Man	44 jaar	MBO		Ja	Ja	€ 2.000 - € 2.999
Stiefouder	Man	38 jaar	HBO	6, 7, 9 jaar	Ja	Ja	€6000-€6999,-
8 juli 19:30-21:30 ONLINE	Sekse	Leeftijd	Opleiding	Leeftijd kind	Heeft jouw ex-partner (waarmee je kinderen hebt) nu een nieuwe partner die stiefouder is van jouw kinderen?	Kinderen ingeschreven op adres van ex-partner	Inkomen huishouden per maand
Ex-partner (oorspronkelijke ouder van kind)	Vrouw	34 jaar	HBO	7 en 10 jaar	Ja (ex-partner is getrouwd met nieuwe partner)	Nee	€ 4.000 - € 4.999
Ex-partner (oorspronkelijke ouder van kind)	Vrouw	46 jaar	MBO	18 en 20 jaar	Ja (ex-partner is getrouwd met nieuwe partner)	Ja	€ 3.000 - € 3.999
	Sekse	Leeftijd	Opleiding	Leeftijd kind	Getrouwd met stiefouder	Kinderen ingeschreven op adres	Inkomen huishouden per maand
Oorspronkelijke ouder (samen met stiefouder)	Man	42 jaar	HBO	5, 8, 11 jaar	Ja	Ja	€ 4.000 - € 4.999
Oorspronkelijke ouder (samen met stiefouder)	Vrouw	37 jaar	HBO	11, 13 jaar	Ja	Ja	€6000-€6999,-
Oorspronkelijke ouder (samen met stiefouder)	Man	47 jaar	HBO	15, 17, 19 jaar	Ja	Ja	€5000-€5999

